

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ 4 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРЬ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ
ELECTRONIC JOURNAL

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 4 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

ИСАНОВА ФЕРУЗА ТУЛҚИНОВНА

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в.б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамрокулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Гайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимов Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал:

https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Gadoyev Dadaxon Hayrulloevich

“ХО‘JA PESHKO” MASJIDI TARIXI 9-14

Raxmatulloyev Murodjon Xikmatulloyevich

MATBUOT VA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING RIVOJLANISHIDA SO‘Z ERKINLIGINING
MINTAQAVIY-HUQUQIY ASOSLARI..... 15-20

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Курпаяниди Константин Иванович

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ МЕТОДОЛОГИИ ИССЛЕДОВАНИЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ
СРЕДЫ МАЛЫХ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ 21-34

Камбаров Жамолдин Хикматиллаевич

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИНГ БОЗОР ҚОНУНЛАРИГА ТАЪСИРИ ТАДҚИҚИ 35-45

Паязов Мурод Максудович

“ЎЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙЎЛЛАРИ” АЖДА ХИЗМАТЛАР БОЗОРИДАГИ БОШҚАРУВ
СТРАТЕГИЯСИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШ..... 46-59

Рўзиев Абдумалик Ортиғалиевич

ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА РАҚАМЛАШТИРИШНИ
БАҲОЛАШ ХАЛҚАРО АМАЛИЁТИ 60-74

Хожаев Азизхон Саидалохонович

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИНИНГ МОЛИЯВИЙ БАРҚАРОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА
БЮДЖЕТДАН ТАШҚАРИ МАБЛАҒЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИ, ЎРНИ ВА УЛАРНИНГ
ТАҲЛИЛИЙ ЖИҲАТЛАРИ 75-87

Хўжанова Гулшода Отамуродовна

САНОАТ КОРХОНАЛАРИДА КЛАСТЕРЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ 88-93

Xatrayeva Sayyora Nasimovna, Pirimqulov Jaхонгир

АНОЛИ OЗИQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA‘MINLASHDA O‘SIMLIKCHILIK TARMOG‘INI
RIVOJLANTIRISH TENDENSIYASI 94-99

Пардаева Шаҳноза Абдинабиевна

МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАРНИНГ СТРАТЕГИК БОШҚАРУВ ҲИСОБИ МЕТОДОЛОГИЯСИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ..... 100-105

Очилова Наргиза Акрамовна

ЗНАЧЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ В РАЗВИТИИ ДЕХКАНСКИХ И ПОДСОБНЫХ
ХОЗЯЙСТВ 106-112

Alimardonova Zebuniso

SURXONDARYO VILOYATINING MAMLAKATIMIZ TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDAGI
O'RNI VA ASOSIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARINING TAHLILI113-118

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Khakimov Nazar, Amridinova Dilrabo, Kurbanova Sevara

TEACHING SOCIAL HUMANITARIAN SUBJECTS IN UNIVERSITY: NAVIGATING COMPLEXITIES
AND CONTROVERSIES IN THE CLASSROOM TO EMPOWER STUDENTS119-125

Bayaliev Djaxongir Kaynarbekovich

GLOBALASHUV JARAYONIDA DINIY VA DINYOVIIY G'OYALARNING RIVOJLANISH
TENDENSIYALARI126-132

Raupova Ra'no Soyibovna

XOJA ISMAT BUXORIY MANAVIY BARKAMOLLIKKA ERISHISH HAQIDA133-137

Yusubov Jaloliddin Kadamovich

JAHON ILM-FANIDA ABU NASR FOROBIY ILMIY-MADANIY MEROSINING TUTGAN O'RNI VA
AHAMIYATI138-145

Холмирзаев Нодиржон Низомжонович

ШАҲАРЛАР ЭКОЛОГИЯСИНИ САҚЛАШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ146-151

Қиличев Абдор

АМИР ТЕМУР ДАВЛАТИДА БОШҚАРУВ ИНСТИТУТЛАРИ152-162

Мамасалиев Мирзоулф Мирсаидович

АМИР ТЕМУРНИНГ ТАШҚИ СИЁСАТДАГИ ФАЛСАФИЙ - АХЛОҚИЙ ЖИҲАТЛАР163-169

Tag'oyeva Dilnavoz Narziqulovna

JADIDLAR MA'NAVIY MEROSIDA XOTIN-QIZLAR TARBIYASI170-175

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Жумаева Феруза Рузикуловна

ТРАНСПОЗИЦИЯ ВНУТРИ КАЧЕСТВЕННЫХ И НЕКАЧЕСТВЕННЫХ
АДЪЕКТИВОВ176-181

Fayziyeva Aziza Anvarovna

KONSEPTUAL METAFORIK MODELLARNING O'ZBEK TILIGA
TARJIMASIDA EKVIVALENTLIK182-187

Кадиров Камол Намазович

ИЗУЧЕНИЕ ВОЛШЕБНЫХ СКАЗОК В МИРОВОЙ ФОЛЬКЛОРИСТИКЕ188-194

<i>Normamatov Farrux Komiljon o'g'li</i> LINGVOMADANIYATSHUNOSLIK VA KOGNITIV TILSHUNOSLIKNING O'ZARO ALOQASI VA ULARDA KONSEPTNING AHAMIYATI	195-202
---	---------

<i>Камилова Дурдона Козимджановна</i> ТИЛЛАРДА “БИЗНЕС ВА ТАДБИРКОРЛИК” ТЕРМИНЛАРИНИНГ СТРУКТУРАЛ ШАКЛЛАНИШИ	203-209
--	---------

12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР

<i>Ismatullayev Otabek Taxirovich, Maxmudov Bahodir Hakimjon o'g'li</i> ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH VA EKOLOGIK JINOYATLARNI TERGOV QILISHDA XORIY TAJRIBASI	210-215
--	---------

<i>Икромов Шерзод Рахимджанович</i> ЕТИМ БОЛАЛАР ВА ОТА-ОНА ҚАРМОҒИДАН МАҲРУМ БЎЛГАН БОЛАЛАРГА ДОИР МАЎЛУМОТЛАРНИ СИР САҚЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ МУАММОЛАРИ	216-221
---	---------

13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

<i>Jurayev Bobomurod Tojiyevich</i> SOMONIYLAR DAVRI MUTAFAKKIRLARINING PEDAGOGIK TA'LIMOTLARIDA VATANPARVARLIK TARBIYASI MASALALARI	222-226
--	---------

<i>Хакимова Мақсадхон Дилшодбековна</i> ЎТКУР ЮРАК КИРЛАРИНИ ЮВАДУРҒОН ТОЗА МАЪРИФАТ СУВИ	227-233
--	---------

<i>Abdullayev Madiyar Daniyar o'g'li</i> XORIJIY MAMLAKATLARDA GEOGRAFIYA TA'LIMI MUAMMOLARI	234-240
---	---------

<i>Nasritdinova Madina Nurullayevna</i> ARTPEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK MUSIQA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING IJODKORLIK QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TA'MINOTI	241-246
--	---------

<i>Botirova Sevara Mamurovna</i> PEDAGOGIKADA ZAMONAVIY KOMMUNIKATSIYA MODELLARI	247-253
---	---------

<i>Sarvarova Gulshan Israfilovna</i> THE ROLE OF ASSESSMENT LITERACY IN EFL	254-258
--	---------

<i>Хамидова Зайнура Рамазоновна</i> УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ МАКТАБ ДИРЕКТОРЛАРИНИНГ БОШҚАРУВ ФАОЛИЯТИНИ БАҲОЛАШДА КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВЛАР	259-264
--	---------

<i>Jumayev Sohijon Botirboyevich</i> O'QUV-MASHG'ULOT GURUHLARIDA SHUG'ULLANUVCHI 11 YOSHLI KURASHCHILARNING UMUMIY JISMONIY TAYYORGARLIGI DINAMIKASI	265-271
---	---------

Tursunova Mukhabbat Ikromovna

THE POWER OF PERSONALIZATION: UNLOCKING SUCCESS WITH AN INDIVIDUAL
STRATEGY FOR ENGLISH TEACHERS272-277

Samadova Sarvinoz Samad qizi

BAG'RIKENGLIK TARBIYASI – DAVR TALABI278-283

Ismailova Guzal Fayzullayevna

PEDAGOGIKA OLIY O'QUV YURTI CHET TILI YO'NALISHI TALABALARNING MUSTAQIL
ISHLARINI TASHKIL ETISHDA TIZIMLI YONDASHUVLAR284-289

Землянкина Юлианна Искандаровна

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ
ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА290-298

Samadova Marg'uba Kuchkarovna, Ziyayeva Muhayyo Usmanjonovna

COMPULSORY METHODS IN TEACHING ESP299-303

08.00.00 – Иқтисодиёт фанлари

Паязов Мурод Максудович
Иқтисод фанлари номзоди, доцент,
Фарғона политехника институти докторанти (DSc)

“ЎЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙЎЛЛАРИ” АЖДа ХИЗМАТЛАР БОЗОРИДАГИ БОШҚАРУВ СТРАТЕГИЯСИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШ

Аннотация. Ушбу мақолада темир йўл хизматларининг транспорт хизматлари бозоридаги ҳақиқий ҳолати Ўзбекистон Республикаси статистикаси маълумотлари ҳамда тегиши сайтлардаги интернет маълумотлари асосида таҳлил қилинди. Таҳлилда хизматларнинг ҳудудлар кесимида тақсимланиши, хизматлар бозорида транспорт хизматларининг ўрни, йиллар мобайнида транспорт хизматларида темир йўл хизматларининг ўсиш кўрсаткичлари, темир йўл хизматларининг транспорт хизматлари бозорида юк ташиш, транзит, юк экспорти ва импортида ҳажмига, киртилган инвестициялар, транзит юкларнинг ташилиши каби нисбат кўрсаткичлари асосида темир йўл хизматларига баҳо берилди.

Калит сўзлар: тенг пропорционал, темир йўл коридорлари, геостратегик жойлашув, хизматлар бозори, бошқарув стратегияси, хизматларни бошқариш, менежмент усуллари.

Паязов Мурод Максудович
Кандидат экономических наук, доцент
Докторант (DSc) Ферганского политехнического института

РАЗРАБОТКА СТРАТЕГИИ УПРАВЛЕНИЯ НА РЫНКЕ УСЛУГ В АО «УЗБЕКИСТАНСКИЕ ЖЕЛЕЗНЫЕ ДОРОГИ»

Аннотация. В данной статье было проанализировано реальное положение железнодорожных услуг на рынке транспортных услуг на основе статистических данных Республики Узбекистан и интернет-данных на соответствующих сайтах. При анализе учитывалось региональное распределение услуг, место транспортных услуг на рынке услуг, показатели роста железнодорожных услуг в транспортных услугах по годам, относительные показатели железнодорожных услуг на рынке транспортных услуг, такие как объем грузоперевозок, транзита, экспорта и импорта грузов, инвестиций, перевозки транзитных грузов и др.

Ключевые слова: равнопропорциональность, железнодорожные коридоры, геостратегическое положение, рынок услуг, стратегия управления, управление услугами, методы управления

Payazov Murod Maksudovich
Associate professor, PhD Doctoral Student (DSc) of the
Fergana Polytechnic Institute

SOME ISSUES OF SUPPORTING AGRICULTURAL ENTERPRISES

Abstract. In this article, the real situation of railway services in the transport services market was analyzed on the basis of statistical data of the Republic of Uzbekistan and Internet data on the relevant sites. The analysis took into account the regional distribution of services, the place of transport services in the services market, growth rates of railway services in transport services by years, relative indicators of railway services in the

transport services market, such as the volume of freight traffic, transit, export and import of goods, investments, transportation of transit goods and others.

Key words: equal proportion, railway corridors, geostrategic location, services market, management strategy, service management, management methods

<https://doi.org/10.47390/A1342V3I4Y2023N05>

Кириш

2022 — 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси 36-мақсадида: Барча транспорт турларини узвий боғлаган ҳолда ягона транспорт тизимини ривожлантириш, йирик шаҳарлар ўртасида кунлик транспорт қатновлари асосида манзилга етиб бориш ва қайтиб келиш имкониятини яратиш.

Тошкент шаҳри ва ҳудудларда жамоат транспорти тизимини такомиллаштириш ва унинг инфратузилмасини ривожлантириш.

Шаҳарлараро ва шаҳар атрофи темир йўл қатновлари жозибадорлигини ошириш.

Транспорт ва логистика хизматлари бозори ва инфратузилмасини ривожлантириш, темир йўл инфратузилмасини электрлаштириш даражасини 60 фоизга етказиш ва автомобиль йўллари тармоғини жадал ривожлантириш.

Транспорт соҳасида ташқи савдо учун «яшил коридорлар» ҳамда транзит имкониятларини кенгайтириш ва транзит юк ҳажмини 15 миллион тоннага етказиш масалаларига эътибор қаратилган.

Ушбу мақсад мамлакат темир йўл хизматларининг янада ривожлантиришга қонуний асос бўлиб хизмат қилади. Шу нуқтаи назардан Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида берилган мақсадаларни амалга ошириш бугунги куннинг долзарб масалаларидан биридир.

Адабиётлар таҳлили ва методологияси

Узоқ муддатли мақсад ва вазифаларни амалага ошириш механизми сифатида темир йўл тармоғини стратегик бошқариш зарурлигини белгилайди, бу эса ўз навбатида умумий иқтисодий кўрсаткичларга нисбатан юқори ривожланиш суръатларига эришиш имконини беради [2, 3, 4].

Темир йўл транспортидаги туб иқтисодий ислохотлар уни ривожлантиришнинг янги концепциясини ишлаб чиқишни тақозо этади. Шунга мувофиқ темир йўл транспорти иқтисодий ривожлантириш бўйича янги қарашлар тизимини ишлаб чиқиш зарурати пайдо бўлади [5; 1336]. Компания учун мақбул бўлган рақобатбардош стратегия ишлаб чиқишда... сиёсий ((politics), иқтисодий (economics), технологик (technology), ижтимоий-маданий (socio – culture) омилларни таъсир этади [6; 39]. Стратегик бошқарувнинг асосий марказида иттифоқчилар билан ресурслар ва имкониятларни бирлаштириш шаклидаги ҳамкорлик асосида охирги истеъмолчининг эҳтиёжини қондиришдир. Ўзаро ҳамкорлик ва истиқболли рақобатлар билан мақсадли бозор сегментини тақсимлашдир[7; 22]. Долзарб муаммоларни ҳал этишда транспорт соҳасининг илмий-маърифий базасини шакллантирмасдан туриб ҳал этиш мумкин эмас [8;527]. Транспорт соҳасини ривожлантиришнинг стратегик йўналиши миллий иқтисодиётни барқарор ва жадал ривожлантиришни, унинг рақобатбардошлигини оширишни, аҳоли фаровонлиги ва яшаш сифатини оширишни таминлайдиган ягона миллий транспорт тизимини шакллантириш ва илғор ривожланишга қаратилиши

керак [9; 24] Темир йўл хизматларининг тегишли сифатини таъминлашда темир йўл инфратузилмаси жуда муҳим рол ўйнайди: инфратузилмани сақлаш сифати, тартибга солиш, темир йўл ҳаракати, йўл ўтказувчанлиги, тезлиги ҳаракатни ривожлантириш, хавфсизлик, ишни ташкил этиш, темир йўл станциялари, рухсат этилган йўл юки ва темир йўл инфратузилмасининг бошқа параметрлари[10;106]. Хорижий ва миллий олимларимиз темир йўл хизматларини ташкил этиш ва рақобатбардош стратегияни ишлаб чиқиш ҳамда инфратузилмаларга эътибор қаратган бўлсаларда темир йўл хизматларини ривожлантиришга менежмент тадқиқот ҳамда бошқарув усуллари қўллаган ҳолда илмий-методологик ёндашув етарли даржада эмаслигини кўрсатмоқда.

Тадқиқот методологияси

Темир йўл хизматларини транспорт хизматлари ҳамда хизматлар бозоридаги ривожлантириш муаммоларини таҳлил этиш билан шуғулланган миллий ва хорижлик олимларнинг илмий изланишлари натижалари мазкур тадқиқотнинг назарий-услубий базаси сифатида хизмат қилди. Мақолани тайёрлашда абстракт ва аналитик мушоҳада, менежмент тадқиқот усуллари, қиёсий ва омили таҳлил, индикатив, танланма кузатув, таққослаш ва бошқа усуллардан фойдаланилди.

Муҳокама

2022-йил якунларига кўра, хизматлар соҳасининг Ўзбекистон Республикаси ЯИМдаги улуши 41,5 % ни ташкил этди.

Ўзбекистонда хизматлар бозорининг ҳудудларда кесимида (1-жадвал) кўриб чиқамиз.

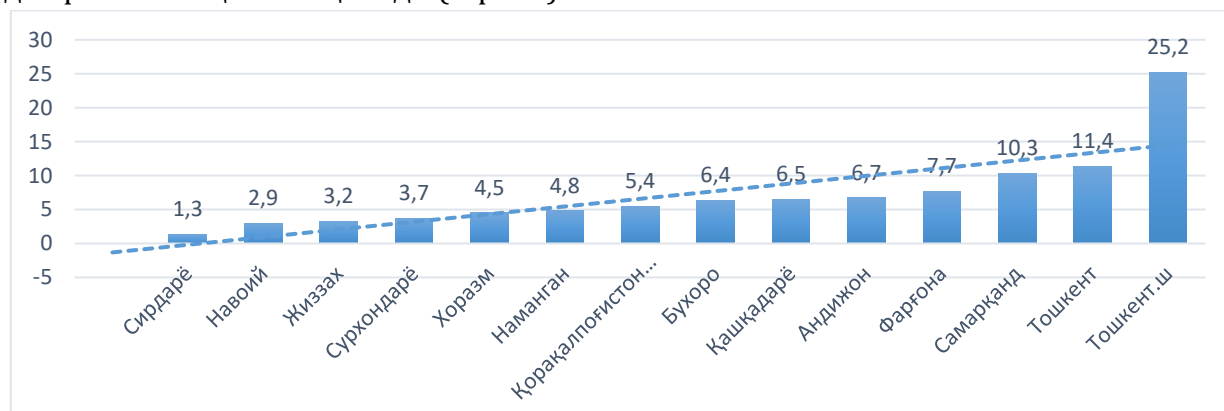
1-жадвал

2022 йилда хизматларнинг ҳудудлар бўйича тақсимланиши

№ т/р	Ҳудудлар	Кўрсатилган хизматлар (млрд.сўм)	Умумий Кўрсатилган хизматлар нисбатан (%)	Хизматлардаги рейтинг	Рейтинги хизмат кўрсатиш даражаси бўйича
1	Қорақалпоғистон Республикаси	2830,1	5,4	Тошкент.ш	1
2	Андижон	3460,6	6,7	Тошкент	2
3	Бухоро	3310,8	6,4	Самарқанд	3
4	Жиззах	1644,7	3,2	Фарғона	4
5	Қашқадарё	3401,7	6,5	Андижон	5
6	Навоий	1497,9	2,9	Қашқадарё	6
7	Наманган	2504,5	4,8	Бухоро	7
8	Самарқанд	5333,6	10,3	Қорақалпоғистон Республикаси	8
9	Сурхондарё	1926,9	3,7	Наманган	9
10	Сирдарё	666,2	1,3	Хоразм	10
11	Тошкент	5946,4	11,4	Сурхондарё	11
12	Фарғона	3990,8	7,7	Жиззах	12
13	Хоразм	2354,1	4,5	Навоий	13
14	Тошкент.ш	19112,7	25,2	Сирдарё	14
	Ўзбекистон Республикаси	51984,0	100		

Манбаа: Ўзбекистон Давлат статистика маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланди.

Хизматлар соҳасининг ЯХМ таркибидаги улуши бўйича энг юқори кўрсаткич Тошкент шаҳрида (25,24%), энг кичик кўрсаткич эса Сирдарё (1,3%), Навоий (2,9 %) ва Жиззах (3,2%) вилоятларида кузатилди. Ушбу ҳолатда вилоятларнинг хизмат кўрсатиш юзасидан рейтинги ҳам аниқланди (1-расм).

Демак хизматлар бозорини ҳудудлар бўйича солиштирганимизда ҳудудлар тенг пропорционал ривожланмаганлигини кўришимиз мумкин. Ушбу ҳолатга янада аниқлик киритиш мақсадида айнан транспорт соҳасининг хизматлар бозоридаги улушини аниқлаб оламиз (2-жадвал).

2-жадвал

2022 йилда кўрсатилган барча хизматлар

№ т/р	Номланиши	Кўрсатилган хизматларнинг ҳажми (трлн.сўм)	Кўрсатилган хизматларнинг ҳажми (%)
1	Савдо хизматлари	88,7	24,8
2	Транспорт хизматлари	81,2	22,7
3	Молиявий хизматлар	80,5	22,5
4	Алоқа ва ахборотлаштириш хизматлари	22,9	6,4
5	Таълим хизматлари	15,4	4,3
6	Бошқа хизматлар	69,0	19,3
	жами		

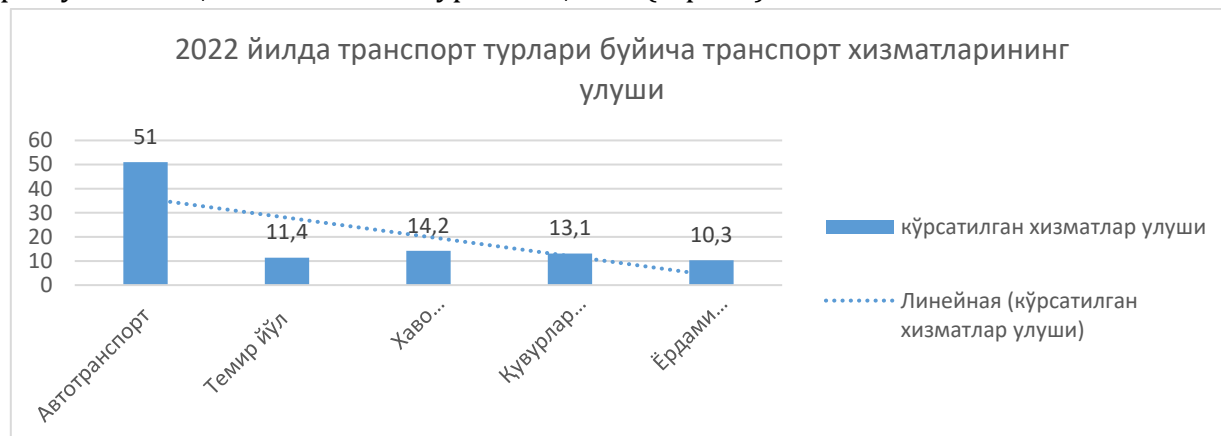
Манба: Ўзбекистон Давлат статистика маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланди.

Маълумотлардан кўришиб турибдики, транспорт хизматлари Ўзбекистон иқтисодиётида салмоқли улушга эга бўлиб, 2022 йилда 81,2 трлн.сўмлик хизматларни бажарган. Умумий хизматлар улушида савдо хизматларидан сўнг 2-ўринни эгаллаган. Бу албатта ижобий ҳолатдир. Охириги беш йилликдаги транспорт хизматларига (2-расм) назар солганимизда ўсиш суръатларига эга эканлигини кўришимиз мумкин.

2-расм. Ўзбекистон Республикасида 2018-2022 йиллардаги бажарилган транспорт хизматлари ҳажми.

Масалага чуқурроқ кириб борамиз. Ушбу транспорт хизматларининг транспорт турлари бўйича тақсимланишини кўриб чиқамиз (3-расм).

3-Расм. Транспорт турлари бўйича хизматларнинг улуши.

Хизматлар бозорида темир йўл транспорти улуши автомобил, ҳаво ҳамда қувурлар транспортига нисбатан пастлиги маълум бўлди. Ушбу ҳолат темир йўл хизматларининг, маслан, автотранспорт хизматлари 51 фоизни, темир йўл хизматлари 11,4 фоиз улушга эга эканлиги автотранспорт хизматининг темир йўл хизматларига нисбатан 39,6 фоизга баландлигини кузатишимиз мумкин. Жорий ҳолатда темир йўл хизматлари автомобил хизматларига нисбатан камроқ улушга эга эканлигидан кескин хулоса чиқармай йиллар давомида ўзгаришларни кўриб чиқамиз (3-жадвал).

3-жадвал

Ўзбекистон Республикасида 2018-2022 йилларда ташилган юклари ва юк айламаси

№	Кўрсаткичлар	2018 йил	2019 йил	2020 йил	2021 йил	2022 йил	2018 йилга нисбатан 2022 йилда ўсиш суръати (%)
	Ташилган юklar.млн.т.	1243,0	1319,8	1366,7	1420,2	1398,9	+12,5
1	Темир йўл	68,4	70,1	70,6	72,0	73,6	+7,6
2	Автомобил	1102,2	1177,7	1238,2	1282,0	1261,7	+14,5
3	Қувур йўли	72,4	72,0	57,9	66,2	63,5	-12,3
4	Ҳаво йўли, минг	13,1	10,4	5,3	9,1	10,0	-23,7
	Юк айланмаси. млрд. т-км	71,3	72,6	66,9	74,8	75,2	+5,5
1	Темир йўл	22,9	23,4	23,6	24,6	24,9	+8,7
2	Автомобил	14,6	15,9	16,2	19,1	20,2	+38,4
3	Қувур йўли	33,6	33,2	26,8	30,8	29,7	-11,6
4	Ҳаво йўли, млн. т-км	123,5	119,0	219,0	303,5	322,7	+163,3

Манбаа: Ўзбекистон Давлат статистика маълумотлари асосида тайёрланди.

Ушбу ҳолатда темир йўл хизматларида юклар ташиш энг юқори ўсишга эга. Темир йўлларда юк ташиш ишлари ижобий томонга силжиётганлигидан далолат берса, лекин юк айланмасида ўсиш кузатилган бўлсада буни ижобий деб баҳолай олмаймиз. Сабаби ҳаво транспортида юк ташиш 163,3 фоизга ўсиб хизматлар бозорида энг юқори кўрсаткични қайд этмоқда. Ўзбекистонга импорт бўлаётган ҳамда экспорт бўлаётган юкларнинг аксарият қисми ташқи муҳит билан боғловчи темир йўл хизматларининг етарли даражада ривожланмаганлиги сабабли асосий улуш ҳаво транспортига тўғри келмоқда. Ушбу ҳолатдан хулоса қилиш мумкинки хориж билан боғловчи темир йўллар Ўзбекистонда етарли даражада ривожланмаган. Ўзбекистонда аксарият четга экспорт юўлаётган юклар Транссибирь йўлаги орқали ташилаётганлиги транспорт харажатларини бир неча баробарга ошириб юборган. Демак, Ўзбекистонда Европа ва бошқа қўшни давлатларга тўғридан-тўғри чиқиш имокниятига эга бўлган темир йўл йўлакларига муҳтожлиги бор. Шу ўринда темир йўл йўлакларининг бугунги ҳолатига назар ташласак, қуйидаги ҳолатни кузатишимиз мумкин.

2017 йилнинг ноябрь ойида Самарқандда бўлиб ўтган “Марказий Осиё: ягона тарих ва умумий келажак, барқарор ривожланиш ва тараққиёт йўлидаги ҳамкорлик” мавзусидаги халқаро конференцияда ҳудудимизнинг транспорт-транзит салоҳияти унинг тарихан Шарқ ва Ғарб, Шимол ва Жануб ўртасида кўприк вазифасини ўтаган Буюк ипак йўлининг марказидаги геостратегик жойлашуви билан белгиланиши таъкидлаб ўтилди. Бу борада Ўзбекистонда кам харажатли, дунё бўйича энг арзон юк ташиш таърифларига эга бўлган темир йўл йўлакларини Ўзбекистонда ривожлантириш юзасидан қатор ишлар бажарилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг фаол чора-тадбирлари ва жалб қилинган тузилмавий ташкилотларнинг мувофиқлаштирилган фаолияти халқаро транспорт йўлакларининг кенг тармоғини такомиллаштириш муҳим аҳамият касб этмоқда. (4-расм)

4- Расм Марказий Осиё-Кавказ-Европа транспорт йўлаги.

Айтиш жоизки, ҳозирги вақтда Ўзбекистоннинг транзит юклари қуйидаги асосий транспорт йўлакларига бўйлаб амалга оширилмоқда:

1-йўлак – Болтиқбўйи давлатларининг портлари (Қозоғистон ва Россия орқали транзитда) – Клайпеда (Литва), Рига, Лиепая, Венципс (Латвия), Таллин (Эстония) йўналишида;

2-йўлак – Европа Иттифоқи мамлакатлари йўналишида, Беларус ва Украина орқали (Қозоғистон ва Россия орқали транзитда) – Чоп (Украина) ва Брест (Беларус) чегара ўтиш жойлари;

3- йўлак - Украинанинг Илйичевск портига (Қозоғистон ва Россия орқали транзитда), Қора денгизга чиқиш имконияти билан;

4- йўлак – ТРАСЕКА йўлаги деб номланувчи Қора денгизга чиқиш билан (Туркманистон, Қозоғистон ва Озарбайжон орқали транзитда) Транскавказ коридори йўналишида;

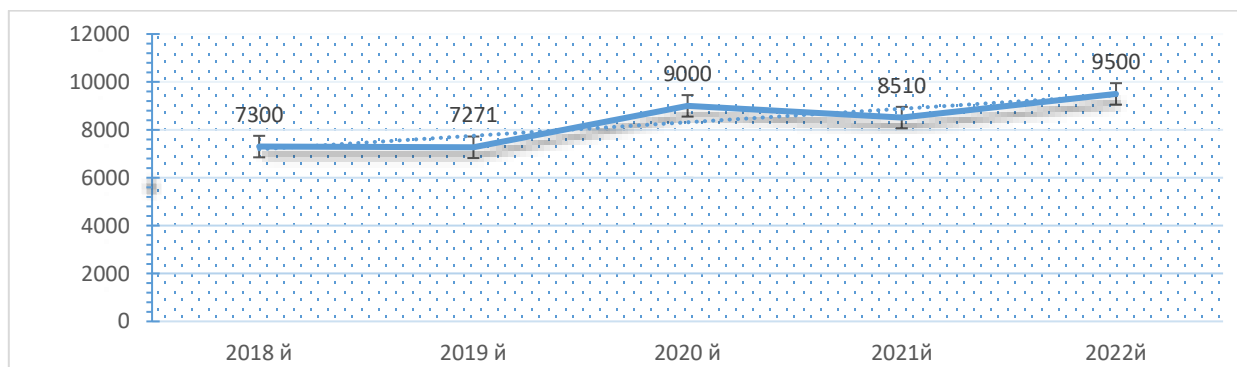
5- йўлак – Форс кўрфазига чиқиш билан Эроннинг Бандар Аббос портига (Туркманистон орқали транзитда);

6- йўлак – шарқий йўналишда Қозоғистон-Хитой чегараси орқали Хитойнинг шарқий портларига, шунингдек Узоқ Шарқнинг Находка, Владивосток ва бошқалар портларига;

7- йўлак - Хитой портларига (Қирғизистон орқали транзитда) Сарик, Шарқий Хитой ва Жанубий Хитой денгизларига чиқиш.

8- йўлак – Афғонистон муаммосини ҳал қилиш муносабати билан Эрон ва Покистоннинг Бандар Аббос, Чахбахар (ИРИ), Гвадар ва Карачи (ИРИ) портлари орқали транзит ўтадиган жанубий муқобил транспорт йўлакларини ривожлантириш учун янги истиқболлар очилмоқда¹.

Ўзбекистон темир йўлларида транзит хизматларини кўрсатиш ҳам (5-расм) йилдан йилга ўсиб бормоқда. 2022 йилда 9500 минг тонна юк Ўзбекистон темир йўлларида транзит бўлиб ўтган. Хитой-Қирғизистон-Ўзбекистон темир йўл коридори ишга тушса, ушбу кўрсаткичлар бир неча баробарга кўтарилиши кўзда тутилган.

5-Расм. Ўзбекистон Республикаси ҳудуди орқали темир йўл транспортида ўтган транзит юклар

Ушбу маълумотлар шуни кўрсатмоқдаки темир йўл йўлакларининг ривожланишига устуворлик бериш, Ўзбекистон иқтисодиётини дунё бозорини кириш имкониятини, дунё давлатлари билан ўзаро маҳсулотлар олди-сотдиси ва бошқа турли соҳаларда интеграциялашига сабаб бўлади. Келгусида ушбу йўлакларнинг тўлиқ қувватда ишлашини таъминлаш Ўзбекистонда қадимий буюк ипак йўлини тиклаш билан Марказий Осиёда, қолаверса дунё иқтисодиётида Ренессанс мамлакат сифатида ривожланишини таъминлайди. Бугунги кунда темир йўллар маълум даражада темир йўл йўлакларидан фойдаланмоқда. Бу борада транспорт хизматлари бозорида

¹Официальный сайт Министерства инвестиций и внешней торговли Республики Узбекистан www.mfer.uz

транспорт хизматларини экспорти кўрсатилган хизматларга назар ташлаймиз (4-жадвал).

4-жадвал

2021-2022 йилда транспорт хизматлари экспорти

№ т/р	Транспорт турлари	2021 йил		2022 йил		2021 йилга нисбатан 2022 йилда ўсиш суръатлари (%)
		Кўрсатилган хизматлар (минг. АҚШ доллари)	Солиш-тирма оғирлиги (%)	Кўрсатилган хизматлар (минг. АҚШ доллари)	Солиш-тирма оғирлиги (%)	
1	Автотранспорт	31334,9	1,9	45266,3	2,7	+44,45
2	Темир йўл	571691,2	33,9	508900,4	29,9	-11
3	Ҳаво транспорти	385576,2	22,9	466110,2	27,4	+20,88
4	Қувур транспорти	695562,3	41,3	682659,1	40,1	-1,9
	Жами:	1684165	100	1702936	100	

Манба: Ўзбекистон Давлат статистика маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланди.

Темир йўл хизматларининг транспорт хизматлари бозоридага улуши 2021 йилда 33,9 фоизни ташкил этган бўлса, 2022 йилда 29,9 фоизни ташкил этиб, ўсиш суръатлари 11 фоизга пасайганини кўришимиз мумкин.

Ўринли ҳолда яна бир савол пайдо бўлади: темир йўл линияларидан самарали фойдаланилмоқдами? Ушбу саволга жавоб топиш учун учун қуйидаги (5жадвал) га мурожаат қиламиз.

5-жадвал

Ўзбекистон темир йўл линиялардан фойдаланиш ҳолати

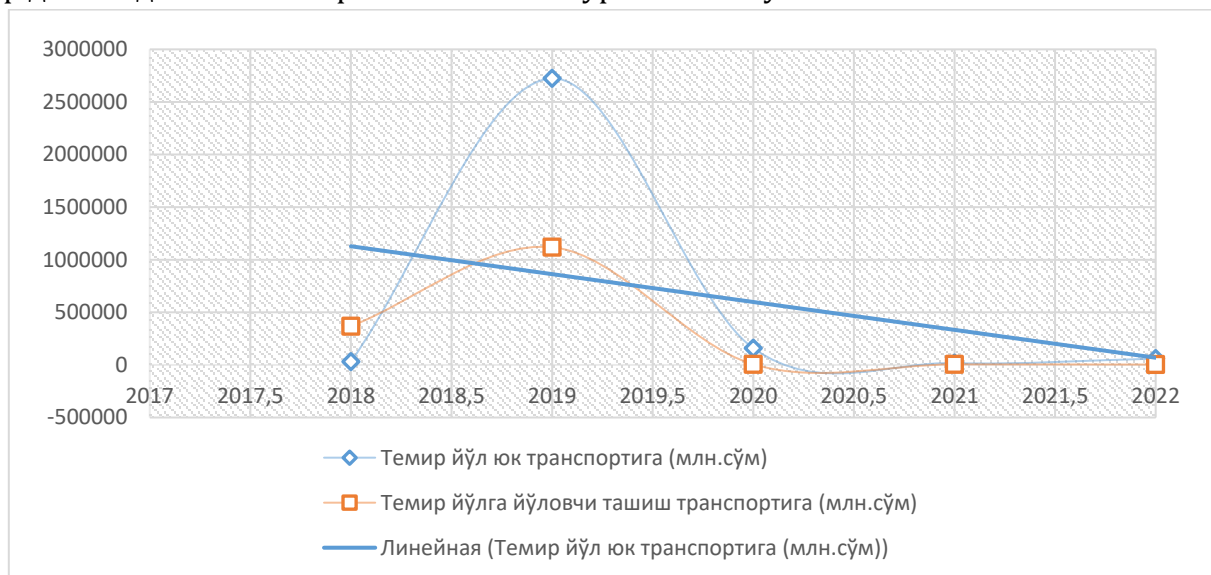
№ т/р	Кўрсаткичлар	2018 йил	2019 йил	2020 йил	2021 йил	2022 йил
1	Умумий фойдаланадиган темир йўллар улуши (минг.км)	4,7	4,7	4,7	4,7	4,8
2	Умумий фойдаланилмаётган темир йўллар улуши (минг.км)	1,5	1,4	1,5	1,4	1,5
3	Ҳақиқатда фойдаланилаётган темир йўллар (%)	68	70	68	70	70

Манба: Ўзбекистон Давлат статистика маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланди.

Темир йўл хизмати темир йўл тармоқларидан ўртача 69 фоизи фойдаланмоқда. Шу билан бирга ўтган йиллар давомида темир йўл тармоқларида ўзгариш бўлмаган.

Ўзбекистонни денгизга тўғридан-тўғри чиқиш имконияти йўқ бўлган давлатлар қаторига киришини инобатга олган ҳолда ушбу тармоқни транспорт хизматлари бозоридаги устувор тармоқ сифатида ривожлантириши бир томондан мамлакат иқтисодиётида таркибий ўзгаришлар учун локомотив вазифасини бажарса, иккинчи

томондан саноат ва ишлаб чиқариш тармоқларининг экспорт ҳамда турли транспорт харажатларини камайтиришириб маҳсулотлар таннархида кескин камайтирувчи аҳамиятга эга бўлади. Албатта ушбу мақсадлар соҳага йўналтирилган инвестициялар билан ҳам боғлиқдир (6-расм). Темир йўл хизматларига инвестиция киритиш ҳолати йиллар давомида пасайиб бораётганлигини кўришимиз мумкин.

6-Расм. Ўзбекистон Республикаси темир йўлларида киритилган инвестициялар.

Темир йўл тармоқларини инновацион жозибадорлигини ошириш ҳисобига инвестиция миқдорини кўпайтириш чора-тадбирлари ишлаб чиқилмас экан, молия билан боғлиқ бўлган бошқарув масалалари ўз ечимини топиши қийин кечади.

Демак, шу ерда яна ўринли савол пайдо бўлади. Қайси бир йўналишни олманг муаммо борлиги кузатилмоқда. Шу ўринда темир йўл хизматларида кадрлар масаласига қандай эътибор қаратилмоқда.

“Ўзбекистон темир йўллари” АЖ тасарруфида 22 та касб бўйича ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда Дуал таълим тизими жорий этилган. 2021/2022 ўқув йили учун таълимнинг кундузги шакли бўйича 1175 нафар (шундан 278 нафари давлат гранти), таълимнинг сиртқи шакли бўйича 875 нафар ҳамда дуал таълим тизими бўйича 1100 нафар ёшларни ўқитиш ва қайта тайёрлаш Ўзбекистон Республикаси таълим муассасаларига ўқишга қабул қилиш бўйича давлат комиссиясининг тегишли баёни билан қабул параметрлари тасдиқланган. Жамиятнинг 2020 йил 17 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 6 сентябрдаги ПФ-5812-сонли фармони ижросини жадаллаштириш тўғрисида”ги 289-Н-сонли буйруғи билан ўрта ва ўрта махсус профессионал таълим тизими учун меъёрий ҳужжатларни ишлаб чиқиш бўйича Мувофиқлаштирувчи ҳамда Ишчи гуруҳ таркиби тасдиқланган. Алоқадор бошқарма ва корхоналар билан биргаликда темир йўл транспорти соҳаси бўйича тегишли профессионал стандартлар ишлаб чиқиладиган касблар ва лавозимлар рўйхати шакллантирилган. Жамият томонидан темир йўл тизими учун таълимнинг халқаро стандарт таснифлагичи даражалари билан уйғунлашган тармоқ квалификация рамкаси, 28 (йигирма саккиз) номдаги касб ва мутахассисликлар бўйича профессионал стандартлар ишлаб чиқишиб, жамиятнинг 2020 йил 20 майдаги 01/1873-20-сонли хатига биноан келишиш ҳамда рўйхатдан ўтказиш учун Бандлик ва меҳнат

муносабатлари вазирлигига тақдим этилиб ўрнатилган тартибда рўйхатдан ўтказилган. Мутахассислик ва касбларнинг поездлар ҳаракат хавфсизлиги билан боғлиқлигини инобатга олган ҳолда халқаро тажрибалар ўрганилиб, ўқитиш давомийлиги белгиланган. Тошкент давлат транспорт университетининг тегишли кафедралари, тасарруфдаги Тошкент ҳамда Самарқанд темир йўл транспорти касб-хунар коллежи педагог жамоаси томонидан Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг Педагогик инновациялар, касб-хунар таълими бошқарув ҳамда педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш институти билан ҳамкорликда 25 номдаги касб ва мутахассисликлар бўйича малака талаблари, намунавий ўқув режалар ишлаб чиқилган. Ҳозирда мазкур малака талаблари ва намунавий ўқув режаларга асосан 10 та умумтаълим, 9 та умумкасбий, 94 та махсус фанлар, 86 та ўқув, 82 та технологик, 41 та квалификация амалиётлар бўйича жами 322 та ўқув дастурларини ишлаб чиқиш жараёни давом этмоқда. Таълим муассасалари кесимида Халқаро таснифлагичнинг камида 3- ёки 4- даражасига мос таълим дастурларини тамомлаган ёшлар ҳисобидан ўқувчилар қабулига оид таклифлар шакллантирилган, жумладан кундузги таълим шаклига: Тошкент темир йўл техникуми – 600 нафар шундан, 92 нафари бюджет; Самарқанд темир йўл техникуми – 600 нафар шундан 94 нафари бюджет; Қўқон темир йўл транспорти коллежи – 325 нафар шундан, 75 нафари бюджет шакллантирилган. Албатта ушбу кадрлар уч йил давомида ўқиб, малакасини ошиб қайтадилар. Замонавий кадрларга эътибор 2021 йилдан бошланган бўлса, уларнинг етук, малакали мутахассис ҳамда бошқарув бўғинларида ишлари учун вақт талаб қилинади. Замон эса шиддат билан ривожланмоқда.

Натижалар. Ҳар қандай соҳа бошқарилгани каби, темир йўл хизматларини ривожлантиришда бошқарувнинг илмий-методологияси, бошқарув механизмлари самарали ва мақсадли ишлатилиши мақсадга мувофиқдир (6-жадвал).

6-жадвал

“ЎЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙЎЛЛАРИ” АЖНИНГ ХИЗМАТЛАР БОЗОРИДАГИ БОШҚАРУВ СТРАТЕГИЯСИНИ ТАЪМИНЛАШДА ҚЎЛЛАНИЛАДИГАН БОШҚАРУВ УСУЛЛАРИ

№ т/р	Қўлланиладиган менежмент	Амалга ошириладиган ишлар	Амалга ошириш усули	Кутилаётган натижа
1	Ташкилий менежмент	Тизимда хизматларнинг функционал вазифанинг нечоғлиқ зарурлигини аниқлаш	Бошқарув структурасидаги хизматларни ташкил этиш бўлимида бажариладиган функционал вазифаларини таҳлил этиш	Ҳар бир лавозим юзасидан ички стандартлар ва қоидалар ишлаб чиқилади

2	Стратегик менежмент	Айнан хизматлар бозоридаги темир йўл хизматларнинг асосий элементларига устуворлик бериш асосида тизим фаолиятини шакллантириш	Фаолиятнинг асосий мақсади ва вазифаларидан келиб чиқиб амалга ошириладиган дастур ишлаб чиқиш	Тизим бошқарувида хизматлар механизмини ягона стратегик мақсадга йўналтиради
3	Тактик менежмент	Дастур асосида хизматларни жойларда амалга ошириш жараёнларини пухта ишлаб чиқиш	Ўрта бўғин менежерлари томонидан жараёнли, вазиятли ёндошув асосида топшириқларни бажарилишини таъминлаш	Стратегик режани ўз муддатидан кечикмасдан бажаришни таъминлайди
4	Оператив менежмент	Тизим олдида турган долзарб муаммоларни ҳал қилиш	Ваколатларни тақсимлаш ва вазифаларнинг бажарилишини назорат қилиш	Муаммолар вақтида ва ўз муддатида ҳал этилади
5	Инновацион менежмент	Корхона фаолиятига илмий-тадқиқот натижалари, янги кашфиётлар, технолгиялар, фан-техниканинг замонавий ютуқларини жорий этиш	Илмий-тадқиқот ва инновацияларни жорий этиш маркази фаолиятини самарали ташкил этиш асосида стартап ва ташаббусли лойиҳаларни излаб топиш	Корхона фаолияти, имиджи янада ортади, хизматлар замонавий жаҳон стандартларига чиқади
6	Инвестицион менежмент	Ташкилот қўйилмасини шакллантириш, капитал жалб этиш, инвестицион жозибадорлигини ошириш, инвестицияларни назоратини таъминлаш	инвестиция оқимини қўпайтириш юзасидан бизнес режалар ишлаб чиқиш, стартап ва ташаббусли инновацион лойиҳаларга инвесторларни жалб этиш	Корхонанинг молиявий манбалари ҳамда мабалағлари таъминланади
	Адаптив менежмент	Хизматларни хизматлар бозоридаги ташқи ўзгаришларга мослашиш тизимини ишлаб чиқиш. Рискларни минималаштириш ҳисобига қўшимча фойда олиш	Ишлаб чиқилган лойиҳаларнинг ташқи ўзгаришларга мослиги текширилади, лойиҳалар назоратга олинади ва бажарилиш жараёни ўрганиб борилади, лойиҳа вақти ва муддати бўйича бажарилишида муаммоларни бартараф қилиш чораларни ишлаб чиқади	стартап ва ташаббусли инновацион лойиҳаларнинг рақобатбардошлиги таъминланади
	Маркетинг менежмент	Хизматлар бозорида рақобат-бардош нарх сиёсатини ишлаб чиқиш	Мижозлар талабини асосида нарх сиёсатини, бенчмаркинг асосида корхона сиёсатини ишлаб чиқиш	Хизматларнинг бозордаги мавқеини таъминлайди

	Ишлаб чиқариш менежмент	Темир йўл хизматларини ташкил этиш учун зарур бўлган барча асосий техника, контейнер, вагон, зарурий эҳтиёт қисмларни ишлаб чиқаришни ташкил этиш ва назорат қилиш	Темир йўл фаолиятида ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш учун зарур чора-тадбирлар режасини ишлаб чиқиш	Темир йўл саноати ривожланади, хизматларнинг ривожланиши темир йўл саноатини ривожланиши билан боғланган
	Коммуникацион менежмент	ташкилотнинг имиджи ва жамоатчилик фикрини шакллантириш билан ички ва ташқи ижтимоий алоқаларда ўзаро ҳамкорликка эришиш	GR (давлат сектори билан алоқалар), HR (ички алоқалар), PR (ташқи алоқалар), IR (инвесторлар билан алоқалар), CR (истеъмолчилар билан алоқалар ёки марткетинг) LR (логистика ёки инфратузилма алоқалари), TR (ishonchli aloqalar)	Хизматлар бозорида керак бўлган асосий хизмат турларига бўлган таклиф шаклланиши ҳамда талабни қондирилишида ижтимоий коммуникацион муносабатлар ўрнатилади
	HR менежмент	Кадрлар захирасини шакллантириш, иш юкини меъёрий тақсимлаш ва ишчи ходимлардан самарали фойдаланишни таъминлаш, назорат қилиш	Хизмат турлари бўйича мутахассислар малакасини ошириш, замонавий кадрларни (IT-соҳасида, тил билиш, муомла маданияти, этикет в.х.казо) тайёрлаб бориш	Замонавий кадрлар тизими шаклланади
	Молиявий менежмент	молиявий рискларни баҳолаш; солиқларни режалаш; молиявий харажатларни хизмат турларига мутаносиб оптималлаш-тириш ва назоратини таъминлаш	Хизматлар соҳасини қўллаб-қувватлаш ҳамда ривожлантириш учун мақсадли лойиҳаларни молиялаштиради ва доимий мониторингни олиб боради	Молиявий маблағларни мақсадли ишлаши таъминланади
	Эккаунтинг менежмент	Бухгалтерия, аудитор, тегишли бўлим ҳисоботлари, режа кўрсаткичлар ҳамда факт бўйича бажарилиши чуқур таҳлилдан ўтказилади, Замонавий корхоналардаги молиявий иқтисодий фаолият билан солиштириш, таҳлил қилинади	Олик, чораклик, йиллик ҳисоботларни тўлиқ аудитдан ўтказилади. Муаммо ва йўл қуйилган камчиликлар, имкониятлар ўрганилади, таққосланади.	Корхона фаолиятида, хизматлар соҳасидаги муаммоли бўлишлар илмий асосда ўз вақтида аниқланади

Антикризис менежмент	Кохонани молиявий соғломлаштириш	Банкротликни олдини олиш; корхонанинг кучсиз томонларини таҳлилар асосида аниқлаш; корхона фаолиятига таъсир этувчи ички ва ташқи факторларни таҳлил қилиб бориш	Хизматлар соҳасидаги ҳақиқий ҳолат ўрганилиб, хизмат турларининг фаолияти бўйича рейтингни таъминлайди
Лойиҳа менежменти	Вақт ва бюджет доирасида маълум бир мақсадни режалаштириш, ташкил этиш ва амлга оширишдир	Давлат дастурларидан, кенг жамоатчилик фикридан, ҳудуддаги аҳоли ва корхоналарнинг ижтимоий инфратузилмаган бўган талаби ҳамда эҳтиёжи асосида лойиҳа ишлаб чиқилади	Давлат ҳамда ҳудуднинг темир йўл хизматларига бўлган эҳтиёжи қондирилади.

Бошқарувда менежмент усуллариининг самарали қўлланилиши олдимизда қўйилган мақсадларга эришишда, функционал йўналиш юзасидан бошқарув стратегиясини қўллашимизда ва ниҳоят натижалар самарадорлигини таъминлашда муҳим аҳмиятга эга.

Хулоса

Мақолада баён этилган Ўзбекистон темир йўллариининг хизматлар бозорига тааллуқли бўлган айрим кўрсаткичларни таҳлил этиш асосида Ўзбекистон темир йўллариининг бугунги ҳолатини кўриб чиқишимиз бизга куйидаги стратегик йўналишни белгилаб берди.

I.Транспорт хизматлари бозорининг глобаллашуви шароитида темир йўл хизматлари бошқарув тизимини тубдан ислоҳ қилиш асосида такомиллаштириш.

II.Темир йўл хизматларидаги асосий фондларидан самарали фойдаланиш мақсадида тизимли модернизациялаш.

III.Темир йўл хизматларини технологик трансформациясини жадаллаштириш асосида бошқарув тизимини техник жиҳатдан тўлиқ модификациялаш.

IV.Темир йўл хизматлари рақобатбарошлигини оширишга таъсир этувчи ижтимоий-иқтисодий омилларни чуқур таҳлил этиш асосида зарур чора-тадбирлар режасини амалга ошириш.

V.Темир йўл хизматларига жаҳон давлатларининг энг илғор тажрибаларини жорий этишда доимий фаолият юритувчи илмий-тадқиқот, тажриба конструкторлик, инновация маракази фаолиятини давлат хусусий шерикчилиги ҳамда хорижий инвестларларни жалб этиш асосида ташкил этиш.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Ўзбекитсон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 февралдаги “2022 — 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сонли Фармони.// www.lex.uz.

2. М.О.Сураева.Теория и методология иновационного развития железнодорожного транспорта России: Автореферат.дис.доктора экономических наук/ М.О.Сураева- Санкт-Петербург, Санкт-Петербургский государственный университет аэрокосмического приборостроения, 2012.
3. В.И.Янунин. Железные дороги России и государство. Монография.-М.: Научные эксперт, 2010.-462 с 4.
4. Б.М.Лapidус. Экономические проблемы транспорта. –М.:Желдориздат. 2002. -112 с.
5. Ж.С.Файзуллаев. Темир йўл транспорт тизимининг ташкилий-иқтисодий асосларини ривожлантириш. Ж.: “Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” (Economics and Innovative Technologies) ilmiy elektron jurnali № 2. Март-апрел (00058). 2022. 131-140 б.
6. М.Паязов.Темир йўл транспорт хизматларининг хизматлар бозоридаги бошқарув самарадорлигини баҳолаш услугиёти. Ж.: “Иқтисод ва молия” №7(155). 2022. 36-44б.
7. М.Н.Ирисбаев. М.М.Махмудов. Стратегические приоритеты международной инфраструктуры логистики. Хорижий олимлар иштирокидаги республика илмий-техника анжумани маъюлалари тшплари. 2018 йил 18-19 декабрь. 21-27 б.
8. В.К.Ярашова. Преспективы и приоритеты развития интеграционных процессов транспортной системы Республики Узбекистан. Ж.: Большая Евразия: развитие, безопасность, сотрудничество № 2-2.2019. 524-527 с.
9. К.У.Ульджабаев.В.К.Ярашова. Приоритеты и напврления стратегического развития транспорта УЗбекистана на долговременную перспективу. Ж.: Транспорт Шёлкогвого пути. №1-2.2019. 15-25 с.
10. G. Stojić, S. Vesковиć, I. Tanackov, S. Milinković: Model for Railway Infrastructure Management Organization. Promet – Traffic&Transportation, Vol. 24, 2012, No. 2, 99-107.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 4 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**“Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари”** электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият

Таҳририят манзили:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани,
Кичик Бешёғоч қўчаси, 70/10-уй.
Электрон манзил:
scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал:
https://t.me/scienceproblems_uz